

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 31. kolovoza 2020.

Analiza presude

S.M. protiv Hrvatske
br. zahtjeva 60561/14
povreda članka 4. Konvencije – zabrana ropstva

Republika Hrvatska nije provela učinkovitu istragu navoda o trgovanju ljudima što je uzrokovalo povredu postupovne obveze prema članku 4. Konvencije

Veliko vijeće Europskog suda za ljudska prava (dalje: Europski sud) 25. lipnja 2020. utvrdilo je da Republika Hrvatska nije pravilno primijenila kaznenopravne mehanizme radi postupanja po navodima podnositeljice zahtjeva da je bila žrtva trgovanja ljudima, što je suprotno obvezama iz članka 4. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija).

Podnositeljica zahtjeva je u rujnu 2012. godine podnijela kaznenu prijavu protiv bivšeg policajca T.M., navodeći da ju je tijekom nekoliko mjeseci 2011. godine fizički i psihički prisiljavao na prostituciju. T.M. ju je kontaktirao putem Facebooka nudeći joj pomoć u pronalasku posla, a zatim ju je odveo u kuću jednog muškarca radi pružanja spolnih usluga. Podnositeljica je tvrdila da je bila pod kontrolom T.M.-a koji ju je prisiljavao da mu daje polovicu novca dobivenog pružanjem spolnih usluga te joj je prijetio i kažnjavao ju ako nije udovoljavala njegovim zahtjevima. Podnositeljica je nakon nekog vremena nazvala prijateljicu čiji joj je dečko pomogao da pobjegne. Nakon toga je šest mjeseci živjela s prijateljicom i njezinom majkom. Kada joj je T.M. putem Facebooka počeo slati prijeteće poruke, odlučila se obratiti policiji. Policija je obavila pretragu T.M.-ovog doma i automobila gdje su pronađeni kondomi, dvije automatske puške, ručna bomba i nekoliko mobilnih telefona. Utvrđeno je da je T.M. ranije osuđivan za kazneno djelo prostitucije i silovanja. Državno odvjetništvo je ispitalo T.M.-a, podnositeljicu zahtjeva i njezinu prijateljicu M.I. U studenom 2012. protiv T.M.-a je podignuta optužnica zbog kaznenog djela podvođenja, a podnositeljici je dodijeljen status potencijalne žrtve trgovanja ljudima. Općinski sud je 15. veljače 2013. oslobodio T.M.-a uz obrazloženje da, iako je tijekom postupka utvrdio da je T.M. organizirao pružanje spolnih usluga za što je vrbovao podnositeljicu zahtjeva, nije utvrdio da je isti prisiljavao podnositeljicu na prostituciju, što je bio sastavni element kaznenog djela koje mu se stavljalo na teret. Naime, državno odvjetništvo je T.M.-a optužilo samo za teži oblik kaznenog djela prostitucije, onaj koji uključuje prisilu. Stoga T.M. nije mogao biti osuđen za osnovni oblik tog kaznenog djela. Općinski sud je zaključio da državno odvjetništvo nije pružilo dovoljno dokaza za osudu T.M.-a. Naime, ključni dokaz pri utvrđivanju je li optuženi prisilio žrtvu na pružanje seksualnih usluga primjenom sile ili prijetnje, bio je iskaz podnositeljice zahtjeva koji je bio nedosljedan i nepouzdan. Žalba državnog odvjetništva odbijena je u siječnju 2014., dok je ustavna tužba podnositeljice zahtjeva proglašena nedopuštenom u lipnju iste godine.

Vijeće Europskog suda za ljudska prava [presudilo je](#) 19. srpnja 2018., sa šest glasova za i jednim protiv, da nadležna domaća tijela nisu ispunila svoje postupovne obveze iz članka 4. Konvencije. Konkretno, nisu sveobuhvatno istražila sve relevantne okolnosti predmeta, niti su procijenila mogući utjecaj psihološke traume na sposobnost podnositeljice zahtjeva da dosljedno i jasno svjedoči o okolnostima svog iskorištavanja.

Na zahtjev Vlade Republike Hrvatske, predmet je 3. prosinca 2018. upućen velikom vijeću, a usmeno ročište održano je dana [15. svibnja 2019.](#)

Podnositeljica zahtjeva je tvrdila da domaće vlasti nisu učinkovito primijenile relevantne kaznenopravne mehanizme na njezine navode o trgovanju ljudima, suprotno obvezama iz članaka 3., 4. i 8. Konvencije. Europski sud je njezin prigovor odlučio ispitati samo u okviru članka 4. Konvencije. Naime, iako je točno da se slična pitanja mogu pojaviti na temelju članka 3. ([V.T. protiv Francuske](#), stavak 26.) i članka 8. Konvencije ([V.C. protiv Italije](#), stavci 84.-85. Konvencije), kada se radi o trgovanju ljudima Europski sud obično ispituje zahtjeve u okviru članka 4. ([Rantsev protiv Cipra i Rusije](#), stavci 252. i 336.). Europski sud smatra da mu takav pristup dopušta da pitanja zlostavljanja (iz članka 3.) i povrede tjelesnog i psihičkog integriteta (iz članka 8.) ispita u kontekstu trgovanja ljudima i seksualnog iskorištavanja, obuhvaćenima člankom 4. Konvencije

Europski sud dosad nije imao puno prilika razmotriti u kojoj mjeri postupanje povezano s trgovanjem ljudima i/ili iskorištavanjem u svrhu prostitucije spada u područje primjene Konvencije. Radi se o globalnim pojavama na čijoj se prevenciji i suzbijanju na međunarodnoj razini posljednjih godina radi sve intenzivnije. Europski sud je iskoristio priliku da putem ovog predmeta razjasni svoju sudsku praksu po tom pitanju.

I. Europski sud je najprije ispitao materijalni opseg članka 4. Konvencije. Ovaj članak se odnosi na tri pojma: ropstvo, ropstvu sličan odnos te prisilni ili obvezni rad. Međutim, ovaj članak ne sadrži definiciju tih pojmova, stoga Europski sud, kako bi definirao ove pojmove, traži smjernice u međunarodnom pravu.

Kada je riječ o trgovanju ljudima, Europski sud se služi definicijama iz Protokola iz Palerma¹ i Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, prema kojima je, da bi se određeno ponašanje moglo okarakterizirati kao trgovanje ljudima, potrebno da se ono sastoji od sljedeća tri elementa: **radnje** (*vrbovanje, prijevoz, premještanje, pružanje utočišta ili prihvata osoba*), **sredstva** (*prijetnja ili uporaba sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, zlorabe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje plaćanja ili sredstava da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu izrabljivanja*) i **svrhe** (*iskorištavanje u svrhu prostitucije ili drugi oblici seksualnog iskorištavanja*). Ako nisu kumulativno ispunjena sva tri elementa Europski sud zaključuje da nije moguće okarakterizirati ponašanje ili situaciju kao trgovanje ljudima.

Najvažniji razvoj u sudskoj praksi Europskog suda po pitanju trgovanja ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja dogodio se donošenjem presude [Rantsev protiv Cipra i](#)

---

¹ Protokol o prevenciji, suzbijanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom (njime je dopunjena Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta). Protokol je na snazi u RH od 25. prosinca 2003. (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/međunarodni/2011_11_13_144.html)

Rusije. U ovom predmetu Europski sud je, ocjenjujući opseg članka 4. Konvencije, naglasio da je Konvencija živi instrument koji se mora tumačiti u svjetlu današnjih okolnosti. Istaknuo je da je trgovanje ljudima oblik modernog ropstva koje samo po sebi vrijeda ljudsko dostojanstvo i nespojivo je s demokratskim i konvencijskim vrijednostima te stoga ulazi u opseg članka 4. bez potrebe da ga se klasificira kao "ropstvo", "ropstvu sličan odnos" ili "prisilni rad". Dakle, trgovanje ljudima spada u područje primjene članka 4., što međutim ne isključuje mogućnost da, u određenim okolnostima slučaja, oblik ponašanja vezan za trgovanje ljudima pokrene pitanje primjene drugih odredbi Konvencije.

Što se tiče iskorištavanja u svrhu prostitucije, ovaj pojam ulazi u opseg "prisilnog ili obvezatnog rada" iz članka 4. Konvencije, te ne mora nužno biti povezan s trgovanjem ljudima. Europski sud je napomenuo da rasprava o iskorištavanju u svrhu prostitucije otvara osjetljiva pitanja vezana za pristanak i prisilu. Konkretno, postavlja se pitanje može li prostitucija kao takva ikada biti konsenzualna ili se uvijek radi o prisilnom obliku iskorištavanja. S tim u vezi treba napomenuti da postoje različiti pristupi prema prostituciji u pravnim sustavima različitih država ovisno o društvenom shvaćanju ove pojave. Europski sud je u svojoj sudskoj praksi zauzeo stajalište da se u nedostatku prisile ne može smatrati da prostitucija predstavlja „prisilan ili obvezatan“ rad u smislu članka 4. Konvencije (V.T. protiv Francuske). Međutim, "prisila" može obuhvaćati i suptilne oblike prisilnog ponašanja utvrđene sudskom praksom Europskog suda u kontekstu članka 4., kao i dokumentima Međunarodne organizacije rada te drugim međunarodnim dokumentima.

Pitanje ima li određena situacija sve sastavne elemente trgovanja ljudima (radnja, sredstvo i svrha) i/ili predstavlja slučaj prisilne prostitucije koji nije povezan s trgovanjem ljudima, jest činjenično pitanje koje se mora ispitati u svjetlu relevantnih okolnosti svakog pojedinog slučaja.

II. Europski sud je obrazložio da pozitivne obveze države u vezi s trgovanjem ljudima uključuju: (1) obvezu uspostave zakonodavnog i administrativnog okvira radi zabrane i kažnjavanja trgovanja ljudima; (2) obvezu poduzimanja operativnih mjera zaštite žrtava ili potencijalnih žrtava trgovanja ljudima; i (3) postupovnu obvezu istraživanja potencijalne trgovine ljudima. Odgovarajuća načela koja se odnose na trgovanje ljudima primjenjiva su i u slučajevima koji se tiču prisilne prostitucije.

Postupovna obveza istraživanja trgovine ljudima (uključujući prisilnu prostituciju) podrazumijeva obvezu primjene odgovarajućih kaznenopravnih mehanizama kako bi se zabranilo i kaznilo protupravno ponašanje. Opća načela vezana za provođenje učinkovite istrage razvijena u sudskoj praksi Europskog suda u pogledu članaka 2. i 3. Konvencije primjenjiva su i na članak 4. Da bi istraga bila učinkovita ona mora biti takva da može dovesti do utvrđivanja činjenica te identificiranja (i eventualno kažnjavanja) odgovornih osoba. Državna tijela moraju djelovati na vlastitu inicijativu, a ne prebaciti odgovornost za pokretanje istrage na žrtvu. Provođenje učinkovite istrage je obveza sredstava a ne rezultata – bitno je da su poduzeti razumni koraci u istrazi, pri čemu ne postoji obveza da takvi koraci dovedu do određenih rezultata. Ipak, od državnih tijela se očekuje da provedu objektivnu i nepristranu analizu svih bitnih elementa i da prate očigledni smjer istrage. Europski sud provodi posebno temeljito ispitivanje kada je u pitanju članak 4., ali uzima u obzir samo značajnije nedostatke, odnosno one koji su mogli narušiti istragu do te mjere da nije moguće utvrditi okolnosti slučaja ili odgovorne osobe.

Primijenjujući gore navedena načela na predmet podnositeljice zahtjeva, Europski sud je zaključio sljedeće.

Iako je podnositeljici zahtjeva dodijeljen status potencijalne žrtve trgovanja ljudima, to se ne može shvatiti kao priznanje da je počinjeno kazneno djelo trgovanja ljudima. Na to je pitanje trebalo dati odgovor u kaznenom postupku.

Naime, kada je prigovor podnosioca zahtjeva u osnovi postupovne naravi, kao što je to ovdje slučaj, Europski sud mora ispitati je li podnositelj iznio uvjerljivu tvrdnju da je bio izložen zabranjenom postupanju ili su za to postojali *prima facie* dokazi. Europski sud je zaključio da iz okolnosti slučaja podnositeljice zahtjeva nedvojbeno proizlazi da je ona iznijela uvjerljivu tvrdnju kao i da su postojali *prima facie* dokazi da je bila žrtva postupanja protivnog članku 4. Konvencije. Način na koji je T.M. pristupio podnositeljici (putem Facebooka obećavajući joj zaposlenje) što je jedan od uobičajenih načina na koji trgovci ljudima prikupljaju svoje žrtve, činjenica da joj je osigurao sve potrebno za pružanje spolnih usluga, uključujući smještaj što predstavlja pružanje utočišta kao element radnje kod trgovanja ljudima, činjenica da je T.M. priznao da je jednom prilikom upotrijebio silu protiv podnositeljice što je jedan od sredstava trgovanja ljudima, da joj je posuđivao novac i time potencijalno stavio u položaj dužničkog ropstva kao još jednog sredstva trgovanja ljudima, da je protupravno zaradio novac putem podnositeljičinog pružanja spolnih usluga iskorištavajući svoj dominantni položaj, činjenica da je podnositeljica pripadala ranjivoj skupini dok je T.M., kao bivši policajac s kriminalnom prošlosti, mogao lako zloupotrijebiti podnositeljičinu ranjivost radi njezinog iskorištavanja u svrhu prostitucije, sve to je sugeriralo da postoji uvjerljiva tvrdnja i *prima facie* dokazi da je podnositeljica žrtva prisilne prostitucije i/ili trgovanja ljudima, čime je aktivirana postupovna obveza države iz članka 4. Konvencije.

Europski sud je utvrdio da su policija i državno odvjetništvo promptno reagirali na navode podnositeljice zahtjeva, međutim nisu pratili očigledan smjer istrage koji je mogao razjasniti okolnosti slučaja i utvrditi pravu prirodu odnosa između podnositeljice zahtjeva i T.M.-a. Tako npr. nisu pregledali njihove Facebook račune kako bi provjerili podnositeljičine navode o načinu na koji ju je T.M. vrbovao; nisu pribavili iskaze podnositeljičinih roditelja, a osobito njezine majke koja je ranije imala kontakt i probleme s T.M.-om koju je činjenicu on iskoristio da bi prijetio podnositeljici zahtjeva; nisu identificirali niti ispitali susjede i vlasnika stana u kojem su podnositeljica i T.M. živjeli, a koji su mogli razjasniti je li podnositeljica bila pod kontrolom T.M.-a; nije obavljen niti razgovor s majkom i dečkom podnositeljičine prijateljice koji su joj pomogli u bijegu. Umjesto toga, tijela progona su se uglavnom oslonila na iskaz podnositeljice zahtjeva i tako dovela do situacije da je iskaz podnositeljice u kasnijem sudskom postupku jednostavno suprotstavljen suprotnom iskazu T.M.-a, bez izvođenja puno drugih dokaza.

Sukladno preporukama Skupine stručnjaka za suzbijanje trgovanja ljudima (GRETA) i drugih međunarodnih tijela, u postupcima koji se vode radi kaznenih djela trgovanja ljudima treba izbjeći pretjerano oslanjanje na svjedočenje žrtve pogotovo zbog psihološke traume koju žrtve proživljavaju zbog čega nisu voljne surađivati s tijelima progona.

Slijedom navedenog, Europski sud je zaključio da su nedostaci u istrazi onemogućili domaće vlasti, uključujući sudove, da utvrde pravu prirodu odnosa podnositeljice zahtjeva i T.M.-a te je li podnositeljica bila iskorištavana. Način na koji su u ovom slučaju primijenjeni kaznenopravni mehanizmi bio je manjkav do te mjere da je doveo do povrede postupovne

obveze tužene države prema članku 4. Konvencije. Stoga je došlo do povrede navedenog članka.

Za utvrđenu povredu Europski sud je podnositeljici dosudio pravednu naknadu u iznosu od 5.000,00 eura na ime neimovinske štete.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2020. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava